

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaalihuoltolain ja ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista annetun lain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta.

Kysymysten jälkeen on varattu tila lyhyille perusteluille tai muille huomioille. Toivomme muutosehdotusta pykälään tai pykälän perusteluihin, jos olette eri mieltä esityksen ehdotuksesta.

Sosiaalihuoltolaki

Toivomme, että kiinnitätte lausunrossanne **erityisesti huomiota seuraaviin** sosiaalihuoltolakia koskeviin muutoksiin:

1. Ovotko kotiin annettavia palveluja koskevat säännökset (19 §, 19 a § ja 19 b §) mielestänne onnistuneita? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Kyllä

2. Kotihoitoa ehdotetaan järjestettäväksi vuorokaudenajasta riippumatta (19 §:n 3 mom.). Onko tämä mielestänne kannatettava ratkaisu?

Kyllä

3. Ovotko ns. tavallista palveluasumista koskevat säännökset (21 b §) mielestänne onnistuneita? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Kyllä

4. Onko tavallista palveluasumista koskeva pykälä tarpeeksi selkeästi muotoiltu? Jos ei, miten sitä voisi muuttaa?

Kyllä

5. Ovotko hoiva-asumista koskevat säännökset (21 c §) mielestänne onnistuneita? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Ei

2 momenttia olisi tarkennettava: *Hoiva-asuminen* on toteutettava niin, että henkilön yksityisyyttä kunnioitetaan ja hänen osallisuuttaan tuetaan.

3 momentti hoiva-asumisen saannin kriteereistä vaikuttaa tiukalta, lisää kohdassa 7.

6. Löytyisikö tehostettu palveluasuminen –termin korvaajaksi jokin parempi ehdotus kuin hoiva-asuminen? Mikä?

Esitetty hoiva-asuminen on selkeämpi kuin käytössä oleva tehostettu palveluasuminen, vaikkei parhaalla tavalla kuvaa palvelua.

7. Ovotko ehdotetun hoiva-asumipykälän palvelun saantikriteerit tarkoituksenmukaisia ja tarpeeksi selkeitä? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Ei

Pykälän 3 momentti vaikuttaa hyvin tiukalta ja toisaalta jättää tulkinnan varaa siitä, milloin asiakkaalla on oikeus päästä hoiva-asumiseen. Se, että henkilö tarvitsisi 1 momentissa tarkoitettua asumisen lisäksi

päivittäin vuorokaudenajasta riippumatta jatkuvaa huolenpitoa tai vaativaa ammatillista hoitoa, joiden järjestäminen kotihoitona, omaishoitona, perhehoitona tai muulla tavalla ei ole mahdollista tai asiakkaan edun mukaista, saattaa vaarantaa asiakkaan pääsyn riittäviin palveluihin.

Hoiva-asumiseen tulee olla oikeus, jos palvelutarpeen arvioinnin mukaan henkilö ei voi avustettunakaan asua omassa kodissaan. Muuten on riski, että esimerkiksi omaishoitoa jatketaan ”pakotettuna” varsinkin, jos palveluasumispaikkoja on liian vähän tarpeeseen nähden.

Esityksen taustamuistiossa korostetaan, että myös hoiva-asumista myönnettäessä on otettava huomioon säännökset asiakkaan palvelutarpeen arvioinnista, siinä käytettävästä RAI-arviointijärjestelmästä sekä tarpeen mukaisten ja riittävien palvelujen myöntämisestä.

Etenkin vanhuspalvelulain mukaisen RAI-arviointijärjestelmän käyttämistä (1.4.2023 alkaen) hoiva-asumisen tarpeen arvioinnissa voisi tuoda selkeämmin esiin esityksen perusteluissa.

Esitettävä sääntely koskee määrärahasidonnaisia palveluja, joissa asiakkaan oikeusturva on erimielisyystilanteessa heikko. Siksi objektiivisia palvelutarpeen mittareita, kuten RAI, on käytettävä ja asiakkaan on voitava vedota niistä saataviin tuloksiin. Niillä tulee olla ratkaiseva merkitys myös silloin, kun asiakas joutuu tekemään erimielisyystilanteessa muistutuksen viranomaisen palvelupäätöksestä tai valittamaan päätöksestä eteenpäin hallinto-oikeuteen.

Pykälän perusteluissa todetaan, että hoiva-asumisen saannin edellytykset voivat täytyä, vaikka henkilöllä ei olisi säännöllistä yöaikaista avun tarvetta, jos hänen päivittäinen huolenpidon tarpeensa on runsasta ja jatkuvaa. Tämä on tärkeä täsmennys.

8. Ovatko turvapalvelun toteuttamista koskevat säännökset (46 a §) mielestänne onnistuneita? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Kyllä

9. Pitääkö turva-auttajan olla sote-ammattihenkilö, vai riittääkö että hän on koulutuksensa ja kokemuksen perusteella sopiva, kuten lakiesityksessä ehdotetaan (46 a §)?

Ei

On välttämätöntä, että asian aina arvioi sote-ammattihenkilö, mutta turvapalvelun antaja voi olla muukin soveltuva työntekijä. Hänellä tulee kuitenkin olla mahdollisuus konsultoida ammattihenkilöä.

10. Ovatko kotihoidon henkilöstön riittävyden turvaamista koskevat säännökset (46 b § ja 49 b §) mielestänne onnistuneita? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Kyllä

11. Ovatko ns. hybridiasumista koskevat säännökset (46 c §) mielestänne onnistuneita? Jos eivät, miten muuttaisitte niitä?

Ei

On tärkeää edistää monimuotoisia asumisratkaisuja niin että ne ovat sekä asukkaiden että palveluiden järjestämisen kannalta tarkoituksenmukaisia ja voidaan esim. välttää turhia muuttoja asukkaan tarpeiden muuttuessa. On välttämätöntä, että monimuotoisissa asumisratkaisuissa turvataan erilaisten asiakasryhmien erilaiset tarpeet ja yksilöllisten palveluiden laatu.

Säännöksen mukaan palveluasumista ja hoiva-asumista (ja muuta asumista) voidaan toteuttaa ”samassa rakennuskokonaisuudessa”. Tämä käsite vaatisi tarkempaa määrittelyä.

Hybridiasuminen ei ole onnistunut termi kuvaamaan hoiva-asumisen, palveluasumisen ja tavallisen asumisen yhteisöllisyyttä tukevaa kokonaisuutta ja se tulisi korvata paremmalla termillä. ”Hybridi” -sanana käyttö ei avaudu.

Esityksen taustamuistion mukaan hybridiasuminen edellyttää toimivaa asiakas- ja palveluohjausta, jotta asiakkaiden muuttuvat tarpeet havaitaan ja niihin vastataan. Samoin se edellyttää henkilöstön osalta jonkinlaista resurssipoolia, jotta asiakkaiden muuttuviin tarpeisiin voidaan vastata joustavasti. Nyt jää osin epäselväksi se, miten palveluita toteutetaan hybridiasumisessa. On tärkeää, että kehittämishankkeissa kerätään kokemuksia ja ratkaisuja mahdollisiin haasteisiin, jotka syntyvät siitä, että samaan yksikköön yhdistetään erilaisia palveluja.

Vanhuspalvelulaki

Toivomme, että kiinnitätte lausunrossanne **erityisesti huomiota seuraaviin** vanhuspalvelulakia koskeviin muutoksiin:

12. Onko mielestänne pitkäaikaisen laitoshoidon lakkauttaminen sosiaalihuollon yksiköissä iäkkäiden osalta onnistunut ratkaisu (14 §, 14 a §, 15 b §)?

Kyllä

13. Onko lakiehdotuksessa esitetty palvelusuunnitelman sisällön täsmentäminen tarpeellista (16 §)?

Kyllä

14. Onko lakiehdotuksessa esitetty omatyöntekijän tehtävien täsmentäminen tarpeellista (17 §)?

Kyllä

15. Onko lääkehoidon toteuttamista koskeva säännös mielestänne onnistunut (20 §:n 1 mom.)?

Kyllä

16. Onko mielestänne kannatettavaa, että seurantayhteenvedot julkaistaisiin toimintayksikkökohtaisina (24 a §)?

Kyllä

Koko lakipakettia koskevat kysymykset

17. Mitä haasteita näette säännösten toimeenpanossa? Onko lakiesityksellä riskejä?

- Merkittävin haaste on henkilöstön saatavuus ja resurssien riittävyys ja tästä johtuvat riskit laadukkaiden ja riittävien palveluiden saannissa ja alan vetovoimassa.
- Riskinä, joka on huomioitava vakavasti, on teknologisten ratkaisujen – esim. virtuaaliset käynnit – käyttäminen silloinkin, kun ne eivät tosiasiallisesti sovi asiakkaille. Teknologisia ratkaisuja on hyödynnettävä monipuolisesti mutta palvelusuunnitelman laadinnassa on aidosti huomioitava asiakkaan mahdollisuudet ja halu käyttää näitä ratkaisuja.
- Riskinä kotiin annettavien palveluiden ensisijaisuudessa on palvelun tuottajien keskinäinen yhteydenpito. Asiakkaalla voi ilmetä eri vuorokauden aikoina tai eri päivinä erilaisia huolta aiheuttavia tilanteita, joten on varmistettava tiedonkulku tällaisista tilanteista viipymättä kaikille olennaisille palveluntuottajille.
- Kriteerien yhtenäistäminen ja lainsäädännön täsmentäminen ovat tärkeitä, mutta haasteena on yksilöllisten tarpeiden huomioiminen. Siksi asiakkaan kokonaistilanteen arviointi niin, että palvelut vastaavat kunkin yksilöllisiin tarpeisiin ja palvelukokonaisuus toimii, on olennaista.
- Sosiaalihuollon laitoshoidon lakkauttamisen siirtymäaika saattaa olla haasteellinen toteuttaa. On varmistettava, ettei sosiaalihuollon laitoshoidon lakkauttaminen vaaranna (nykyisten) asukkaiden palveluiden laatua ja saatavuutta.
- Haasteena on myös se, että erityisesti sosiaalihuollon puolella saattaa hyvinvointialueellakin tapahtua alibudjetointia ja esimerkiksi omaishoidon tuki voidaan lopettaa kesken vuoden määrärahan riittämättömyyden vuoksi. Alueiden valvonta siitä, että ne varaavat riittävät

määrärahat palvelutarpeen tyydyttämiseksi on keskeistä uudistuksen onnistumiselle. Myös RAI-mittareiden tulosten tulee olla ratkaisevia palveluja jaettaessa.

18. Millaista tukea toivotte toimeenpanoon?

-

19. Mitä muuta haluaisitte lausua esityksestä?

SDP on sitoutunut pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmaan, joka sisältää useita esityksiä ikäystävällisen yhteiskunnan edistämiseksi. Vanhuspalveluiden kehittämisen 1. vaiheessa on jo tullut voimaan sitova henkilöstömitoitus ympärivuorokautisen hoidon yksiköihin, työnjaon selkiyttäminen sekä yhtenäisen toimintakyvyn arviointivälineen käyttöönotto. Nyt esitettävässä toisessa vaiheessa ehdotetaan erittäin tärkeitä muutoksia sosiaalihuolto- ja vanhuspalvelulakeihin, jotta kotiin vietävien palveluiden laatu ja riittävyys voidaan turvata. Samalla selkiytetään palveluasumiseen liittyvää käsitteistöä ja edistetään monimuotoisia asumisratkaisuja.

Tavoitteenamme on, että ikäihmiset voivat elää kodissaan turvallisesti, ja saavat tarpeidensa mukaiset kotiin annettavat palvelut, ja tehostettu palveluasuminen (hoiva-asuminen) on mahdollista oikea-aikaisesti eli toimintakyvyn alentuessa niin, etteivät muut asumis- ja palvelumuodot vastaa hänen tarpeitaan. Pidämme tärkeänä, että kotona asumisen ja hoiva-asumisen väliin luodaan monimuotoisia, joustavia, yhteisöllisiä ja toimintakyvyn säilymistä tukevia asumis- ja palvelukokonaisuuksia. Iäkkäiden henkilöiden on saatava yksilöllisiä tarpeitaan vastaavia palveluja asumismuodosta riippumatta.

Sote-alan henkilöstön saatavuusongelmien vuoksi on tärkeää, että kotihoidossa jo työtä tekevän henkilöstön työaika riittää paremmin vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin. Siksi on kannatettavaa, että lainsäädännöllä tarkennetaan kotikäyntien suunnittelua ja hoidon toteuttamista. On tärkeää, että asiakas saa palvelua sen tuntimäärän, joka hänelle on myönnetty palvelua koskevassa päätöksessä, ja tämä huomioidaan keskeisesti kotikäyntien suunnittelussa. Kuten esityksessä todetaan, näin on pitänyt olla jo aiemmin, mutta asian nostaminen säännökseen tekee siitä näkyvämmän. Pidämme tärkeänä sitä, että asiakkaan omat toivomukset käyntien ajoituksesta tulee mahdollisuuksien mukaan huomioida.

On hyvä, että myös sosiaalihuoltolakiin kirjataan (49 a§) vanhuspalvelulain tavoin, että toimintayksikössä oltava henkilöstö, jonka määrä, koulutus ja tehtävä rakenne vastaavat toimintayksikön palveluja saavien henkilöiden määrää ja palvelun tarvetta.

On hyvä, että lainsäädännössä nyt korostetaan henkilöstön riittävyyttä, täsmennetään etenkin toimintayksikön johtajan tehtäviä ja resursoinnista vastaavan toimijan vastuuta. Pidämme tärkeänä sitä, että henkilöstön riittävyyden seuranta kytketään THL:n Vanhuspalveluiden tila – seurantaan, jonka tulokset THL julkaisee toimintayksiköittäin.

Pidämme myös tärkeinä periaatteina ohjata kotikäynnillä mahdollisimman paljon aikaa asiakastyöhön, työntekijän mahdollisuutta toteuttaa ammattieettisiä velvollisuuksia sekä asiakkaan toiveiden huomioimista entistä paremmin.

Suurimman osan hoivasta toteuttavat omaiset. Omaishoidon asema tulisi selkeämmin määritellä osana sote-palveluita. Tämä takaisi sen, että hyvinvointialueet varaavat riittävät määrärahat myös tähän palveluun. Nyt omaishoidon tuki käsitellään liian erillisenä, vaikka käytännössä se on sekä nyt että SOTE-uudistuksen toteuduttua, merkittävä ja keskeinen palvelumuoto.

Teknologian hyödyntäminen on yhä tärkeämpi osa hoitotyötä. Sitä tulee hyödyntää niin raskaiden töiden toteuttamisessa, asiakkaan ympärivuorokautisen turvallisuuden takaamisessa kuin henkilöstöpaineen

helpottamisessa. On kuitenkin ehdotonta, että teknologiset ratkaisut soveltuvat asiakkaan käyttöön ja lisäävät hänen osallisuuttaan eivätkä tosiasiallisesti heikennä palveluiden saatavuutta.

Turvalaitteiston käyttöön liittyen tulee luoda tiukat toimeenpano-ohjeet. Perusteena tälle on erityisesti muistisaira-at asiakkaat, joilla ei ole mahdollisesti riittäviä kognitiivisia kykyjä turvalaitteiden opastuksen omaksumiseen. Ajankohdallisesti turvalaitteiston käyttöönotto ja sen opastus tulee suorittaa vain, jos on tiedossa asiakkaalla olevan kykyä omaksua uutta tietoa ja käyttää ko. laitteistoa.

Pidämme tärkeänä sitä, että vanhuspalvelulakiin lisätään pykälä (17§) sosiaalihoitolain mukaisesta omatyöntekijästä täsmentäen tämän tehtäviä niin että ne vastaisivat sosiaalihoitolain säännöksiä ja niiden perusteluja erityisesti iäkkäiden henkilöiden yksilölliset tarpeet huomioiden. Omatyöntekijän tulisi tarpeen mukaan neuvoa ja tukea iäkästä asiakastaan, seurata hänen palvelusuunnitelmansa toteutumista ja palveluntarpeidensa muutoksia sekä olla yhteydessä palvelun järjestäjään ja tuottajaan palvelujen saannin ja niiden laadun varmistamiseksi.

Pidämme tärkeänä palveluiden laadun seuranta vanhuspalvelulain uuden 24 a pykälän mukaisesti. Mielestämme olisi tarpeellista, että palvelutytytyväisyyttä voitaisiin kysyä asiakkaan lisäksi hänen suostumuksellaan myös hänen lähiomaiseltaan. Kannatamme sitä, että seuranta-yhteenvedot julkaistaisiin toimintayksikkökohtaisina. Avoimuus on tärkeää laadun valvonnan ja asiakkaiden oikeuksien toteutumisen kannalta. Kuten esityksen perusteluissa todetaan, tiedot myös hyödyttäisivät palvelujen järjestäjiä niiden arvioidessa, miten eri toimintayksikköjen tarjoamat palvelut vastaavat asiakkaiden yksilöllisiä tarpeita, sekä yksityisiä henkilöitä, jotka hankkivat palveluja esimerkiksi palvelusetelillä. On tärkeää, että yksikkökohtaisissa raportoinneissa asiakkaiden yksityisyys turvataan.

Lakiesitys edistää välimuotoisten asumispalvelujen ja tukipalvelujen monimuotoistumista. Tällainen palvelurakenteen muutos lisää henkilöstön optimaalisempaa käyttöä ja helpottaa henkilöstön saatavuusongelmia. Välimuotoisen asumisen ratkaisut ovat myös monen ikäihmisen toiveissa. Pidämme tärkeänä välimuotoisten asumispalvelujen kehittämistä ja palvelurakenteen monipuolistamista tukemaan ikääntyvien ja muiden asumispalveluita tarvitsevien ihmisten hyvää elämää.

Esityksessä todetaan (s. 23), että kotihoidon ensisijaisuuden periaate voi joissakin tapauksissa ohjata liiankin vahvasti käytännön toimintaa, mikä saattaa johtaa siihen, että kotihoidossa on liian huonokuntoisia asukkaita ja toisaalta ympärivuorokautisessa hoidossa on asiakkaita, joille muunlainen palvelu olisi sopivampi vaihtoehto. On tärkeää niin asiakkaan oikeuksien kuin palvelujen kustannustehokkaan toteuttamisenkin kannalta, että palvelujen saantikriteerit ovat täsmälliset ja asiakkaan todellinen palvelujen tarve arvioidaan mahdollisimman luotettavasti.

Pidämme tärkeänä, että kaikille asiakkaille taataan oikeus yksilöllisen tarpeen mukaisiin palveluihin todettujen palvelutarpeiden perusteella. Osana iäkkäiden palveluja koskevaa lainsäädäntöuudistusta on päätetty ottaa käyttöön RAI-arviointimittaristo, jota on käytettävä kaikkien asiakkaiden toimintakyvyn ja palvelutarpeen arvioinnissa. Mittariston kansallinen käyttöönotto tulee yhdenmukaistamaan palveluihin pääsyn kriteerejä ja lisäämään asiakkaiden yhdenvertaisuutta.

Esityksen mukaan lapsiperheen oikeus kotipalveluun ja tukipalveluihin erotetaan sosiaalihoitolaissa omaksi pykäläkseen. Pidämme tätä hyvänä ratkaisuna, jolla korostetaan lapsiperheen oikeutta perheiden jaksamista tukeviin ja lastensuojelun tarvetta hillitseviin palveluihin. Esitys tukee osaltaan hallitusohjelmataavoitetta vahvistaa sosiaalihoitolain mukaisia perheiden ennaltaehkäiseviä palveluita ja helpottaa perheiden kotipalvelun saamis- ja myöntöedellytyksiä.

Väestömme ikääntyessä on entistä tärkeämpää satsata sairauksia ja toimintakyvyn alenemista ennaltaehkäiseviin palveluihin ja terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Sote-uudistus osaltaan mahdollistaa palvelurakenteen muutoksen peruspalveluiden vahvistamiseen. Työtä on kuitenkin tehtävä

kaikilla hallinnonaloilla tavoitteellisesti. Painotamme ”Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030 - Tavoitteena ikäkyvykäs Suomi” -ohjelman toimenpiteitten määrätietoista toteuttamista.